

КОМЕНТАРІ ТА РОЗ'ЯСНЕННЯ ДО ЗАКОНОДАВСТВА

УДК 340.135

О.В. Гуляк, генерал-майор
начальник Військової академії (м.Одеса), аспірант
Одеський державний університет внутрішніх справ
вул. Успенська, 1, Одеса, 65014, Україна

**НАПРЯМИ ВСЕБІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ПРИ ВВЕДЕННІ НАДЗВИЧАЙНИХ
ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ**

В статті розглянуті напрями всебічного забезпечення діяльності підрозділів Збройних Сил України при введенні надзвичайних правових режимів. Проведено оцінку системи забезпечення Збройних Сил України. Надано висновки і визначено напрямок подальшого дослідження.

Ключові слова: Збройні Сили, надзвичайний правовий режим, надзвичайний (кризовий) період, фінансова система держави, підвищення обороноздатності країни.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день спостерігається складність щодо організації забезпечення Збройних Сил (ЗС) України в особливий період, що обумовлено як зовнішніми (на державному рівні), так і внутрішніми (на рівні Міністерства оборони) чинниками. Має місце нерациональний розподіл ресурсів, що призводить до зниження рівня боєздатності ЗС України та військової безпеки держави, відсутність законодавчої бази щодо забезпечення ЗС України в особливий (кризовий) період. Тому розгляд сучасних тенденцій та напрямів розвитку забезпечення ЗС України в особливий (кризовий) період, визначення його місця в системі обороноздатності держави є актуальним.

Дії ЗС України під час введення надзвичайних правових режимів пов'язані з певними особливостями. Надзвичайні правові режими – це спеціальні правові режими життєдіяльності населення, здійснення господарської діяльності та функціонування органів влади на території, де виникла надзвичайна ситуація. Головним у їх змісті є те, що вони суттєво змінюють правовий статус суб'єктів цієї території, у деяких випадках – систему органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування, встановлюють заходи, які застосовуються для врегулювання ситуації.

Законодавство України передбачає три основні різновиди надзвичайних режимів: 1) надзвичайний стан; 2) надзвичайна екологічна ситуація; 3) воєнний стан.

Правову основу введення надзвичайних режимів та дій під час них підрозділів ЗС України, крім норм Конституції України, становлять Закони України: «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16 березня 2000 року, «Про правовий режим воєнного стану» від 6 квітня 2000 року, «Про оборону України» від 6 грудня 1991 року, «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21 жовтня 1993 року, «Про Збройні Сили України» від 6 грудня 1991 року, а також нормативно-правові акти, що регулюють діяльність окремих органів державного управління в умовах надзвичайного стану.

Виклад основного матеріалу. Надзвичайний стан – це особливий правовий режим, який може тимчасово вводиться в Україні чи в окремих її місцевостях під час виникнення надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що зумовили чи можуть зумовити людські та матеріальні втрати, створюють загрозу життю й здоров'ю громадян, або під час спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства й передбачає надання відповідним органам влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» [1, ст. 1] повноважень, необхідних для відвернення загрози й забезпечення безпеки та здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади й органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження в здійсненні конституційних прав і свобод людини й громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Воєнний стан – особливий правовий режим, що вводить в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню й органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини й громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2, ст. 1].

Особливий період – період функціонування національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, ЗС України, інших військових формувань, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій, а також виконання громадянами України свого конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, який настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій [3, ст. 1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій щодо організації забезпечення підрозділів ЗС України в особливий період показує, що зазначені вище питання потребують подальшого як теоретичного, так і організаційно-правового розроблення.

Основною метою переведення підрозділів у вищі ступені бойової готовності, є переведення підрозділів на організацію і штати воєнного часу, їх доукомплектування особовим складом, озброєнням, технікою, поповнення запасами матеріальних засобів, приведення озброєння та техніки у готовність до бойового застосування, проведення бойового злагодження, формування і злагодження нових органів управління, підрозділів і установ.

Необхідно зазначити, що бойова готовність підрозділів ЗС України у мирний час забезпечується:

- наявністю в штабах усіх рівнів ретельно відпрацьованих планів відмобілізування і приведення у відповідній ступені бойової готовності, які повинні постійно уточнюватися, а також повністю підготовлених і забезпечених належним

- чином мобілізаційних ресурсів для швидкого доукомплектування підрозділів;

- знанням і розумінням командирами, штабами, а також усім особовим складом у необхідному обсязі майбутніх бойових завдань і попередньою, ще в мирний час, підготовкою до їх виконання;

- постійною оцінкою обстановки і передбаченим її розвитком, умілою організацією та чітким несенням бойового чергування і бойової служби, своєчасним накопичуванням чергових сил і засобів;

- підтриманням у необхідній готовності для бойового застосування озброєння та техніки;

- своєчасним переозброєнням військ новою технікою і зброєю, оволодінням ними особовим складом;

- постійною готовністю для відбиття можливого раптового нападу противника, відмобілізуванням і діями за призначенням [4, ст. 1].

У зв'язку з надзвичайною обстановкою особливого періоду та можливого раптового нападу агресора, повинні бути вжиті всі заходи щодо забезпечення необхідної готовності наших військ, щоб максимально знизити ефективність перших ударів противника і забезпечити організований вступ своїх військ у війну за будь-яких умов обстановки. Але при цьому необхідно узяти до уваги, що у мирний час утримувати в повній готовності до дій підрозділи видів ЗС, родів військ, спеціальних військ і тилу, враховуючи політичні, економічні, соціальні та інші фактори, дуже скрутно і через те недоцільно. Їх склад і рівень бойової готовності повинні відповідати оборонній достатності, забезпечувати швидке виконання мобілізації і оперативне розгортання військ, не допускати раптових ударів противника, успішно вирішувати завдання як в перших оборонних операціях, так і в наступних контрнаступальних (наступальних) операціях початкового періоду війни. Для цього в підрозділах, які є у складі оперативно-територіальних командувань, визначена частина військ утримується на бойовому чергуванні практично в готовності до негайних дій, необхідна частина підрозділів – у постійній готовності в чисельності і організації, наближеній до воєнного часу. Підрозділи скороченого складу необхідно мобілізувати у визначені строки.

Стратегічне розгортання включає переведення ЗС України з мирного на воєнний стан, оперативне розгортання військ (сил), перегруповання військ (сил) та розгортання першочергових стратегічних резервів. Стратегічне розгортання полягає в передачі під єдине командування формувань, які входять до складу військової організації держави, у їх доукомплектуванні у визначені терміни особовим складом, у дозабезпеченні озброєнням і військовою технікою, в попо-

- створення ефективних систем (комплексів, зразків) озброєння і військової техніки для розв'язання завдань ЗС України, інших військових формувань з урахуванням реальних економічних можливостей держави;
- підтримання наявного озброєння і військової техніки у боєздатному стані;
- гарантоване постачання ЗС України, іншим військовим формуванням сучасних високоефективних видів озброєння і військової техніки;
- запобігання військово-технічному і технологічному відставанню України у розвитку основних видів озброєння і військової техніки, які можуть вироблятися в Україні і бути конкурентоспроможними на світовому ринку зброї;
- формування науково-технічної бази в галузі фундаментальних і пошукових досліджень, у тому числі технологій подвійного призначення;
- створення сприятливих умов мобілізаційного розгортання промисловості для виробництва озброєння і військової техніки у необхідних обсягах;
- проведення раціональної конверсії та реструктуризації оборонно-промислового комплексу;
- зниження рівня залежності України у військово-технічній сфері від інших держав;
- розвиток військово-технічного співробітництва, формування збалансованого експорту та імпорту продукції військового призначення і товарів подвійного використання;
- проведення випробувань та сертифікації озброєння і військової техніки.

Основними методичними підходами з підготовки до функціонування фінансової системи держави та її ЗС в особливий (кризовий) період можна вважати:

- удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази з питань економічного забезпечення збройних сил та інших військових формувань в особливий період;
- оцінку економічного та оборонного потенціалу України, стану її фінансової системи з позиції їх готовності до забезпечення виконання завдань особливого періоду;
- визначення обсягу і пріоритетів державних видатків на фінансування заходів з підготовки ОПК до функціонування в умовах особливого періоду;
- визначення обсягу бюджетних коштів, які можуть бути спрямовані на забезпечення застосування ЗС України та інших військових формувань в особливий період;
- визначення порядку отримання і використання бюджетних коштів (переважно безготівкові розрахунки);
- визначення порядку укладання контрактів на виконання підприємствами, установами і організаціями державних оборонних замовлень та їх фінансування;
- переведення з річного на місячне фінансове планування та фінансове забезпечення;
- накопичення фінансових ресурсів та їх спрямування на забезпечення заходів з мобілізаційної підготовки [7, с. 9].

Виходячи з досвіду провідних країн світу були виділені наступні шляхи вдосконалення фінансової системи держави та її ЗС, які можуть бути використані при розробці законодавчо-нормативної бази:

- визначення чинників, показників та критеріїв, які впливають на діяльність фінансової системи держави та її ЗС;
- розробка механізму щодо спрощення процесу управління фінансовим забезпеченням ЗС України в особливий (кризовий) період;
- відновлення механізму розрахунково-касового обслуговування військовослужбовців, що знаходяться в районах локальних конфліктів через польові установи Національного банку з використанням пластикових карток [8, с. 20].

При розробленні нормативної бази щодо функціонування фінансової системи держави та її ЗС в особливий (кризовий) період слід враховувати історичний і загальносвітовий досвід, а саме: фінансова система мирного часу має при настанні особливого (кризового) періоду залишатися стабільною і бути спроможною без суттєвих структурних та організаційних змін максимально швидко мобілізувати фінансові ресурси для забезпечення потреб держави.

Висновки та пропозиції. Пропонується внести зміни в законодавчо-нормативну базу України, а саме: в Указі Президента України «Про Положення про Державну казначейську службу України» визначити особливості державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів в особливий період; у Законі України «Про Національний банк України» визначити порядок кредитування підприємств, установ та організацій, які будуть виконувати державне оборонне замовлення в особливий період та визначити нові додаткові функції Національного банку України в особливий період (зокрема: ввести мораторій на виплату банківських депозитів, припинити кредитування Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, при

цьому визначити чіткий механізм повернення коштів, які були залучені для задоволення потреб держави у фінансових ресурсах в особливий період).

Для реалізації пропозицій, спрямованих на покращення діяльності фінансової системи держави та її ЗС в особливий (кризовий) період, пропонується внести зміни про фінансове господарство військової частини ЗС України в особливий період до Положення про фінансове господарство військової частини ЗС України затверджене Наказом Міністра оборони України від 12 листопада 2010 року № 590 та Положення про фінансове господарство розпорядника бюджетних коштів нижчого рівня (другого ступеня) за кошторисом Міністерства оборони України затверджене Наказом Міністра оборони України від 9 листопада 2009 року № 550 стосовно особливостей взаємодії, завдання та відповідальності розпорядників бюджетних коштів, відповідальних виконавців бюджетних програм, служб забезпечення та їх фінансових органів в особливий період.

Вдосконалення системи забезпечення ЗС України щодо функціонування в особливий (кризовий) період та визначення його місця у фінансовій системі держави буде сприяти підвищенню обороноздатності країни.

Список літератури

1. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16 березня 2000 року // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 23. – Ст. 176.
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 6 квітня 2000 року // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 28 – Ст. 224.
3. Про оборону України : Закон України від 06 грудня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 9, Ст. 106.
4. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21 жовтня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 44. – Ст. 416.
5. Про Збройні Сили України : Закон України від 06 грудня 1991 року. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 9. – Ст. 108.
6. Семенихін І. М. Організація фінансового забезпечення військ : навчальний посібник / І. М. Семенихін, В. Л. Рехтюк. – К. : НАОУ, 2004. – 423 с.
7. Шкідченко В. П. Роль Генерального штабу в загальній системі стратегічного керування / В. П. Шкідченко // Наука і оборона. – 1999. – № 3. – С. 7-12.
8. Стрельников В. І. Тенденції розвитку Військово-Повітряних Сил України з урахуванням досвіду воєнних конфліктів кінця ХХ сторіччя / В. І. Стрельников // Наука і оборона. – 2000. – № 2. – С. 16-22.

Стаття надійшла 20.12.2014 р.

О.В. Гуляк, генерал-майор
начальник Военной академии (г. Одесса), аспирант
Одесский государственный университет внутренних дел
ул. Успенская, 1, г. Одесса, 65014, Украина

НАПРАВЛЕНИЯ ВСЕСТОРОННЕГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ УКРАИНЫ ПРИ ВВЕДЕНИИ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ ПРАВОВЫХ РЕЖИМОВ

Резюме

Для совершенствования системы обеспечения ВС Украины относительно функционирования в особый (кризисный) период и его места в финансовой системе государства в статье предлагается внести изменения в законодательно-нормативную базу Украины относительно определения порядка кредитования предприятий, учреждений и организаций, которые будут выполнять государственный оборонный заказ в особый период и определить новые дополнительные функции Национального банка Украины, что будет способствовать повышению обороноспособности страны.

Ключевые слова: Вооруженные Силы, чрезвычайный правовой режим, особый (кризисный) период, финансовая система государства, повышение обороноспособности страны

O.V. Gulyak, Major-General
Chief of the Military Academy (Odessa), Postgraduate
Odesa State University of Internal Affairs
1, st. Uspenskaya, Odessa, 65014, Ukraine

THE DIRECTIONS OF COMPREHENSIVE ENSURING ACTIVITY OF DIVISIONS OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE AT INTRODUCTION OF EXTRAORDINARY LEGAL REGIMES

Summary

To improve the system of Ukrainian Armed Forces on the operation in a special (crisis) period and its place in the financial system of the state, the article proposes to amend the legislative and regulatory framework of Ukraine concerning the definition of the order of lending to enterprises, institutions and organizations that will fulfill the state defense order in particular period and to identify new functions of the National Bank of Ukraine, which will enhance the country's defense.

Key words: Armed Forces, extraordinary legal regime, special (crisis) period, financial system of the state, increase of defense capability of the country.